

ნოდარ დუმბაძე პატრიოტულ-ინტერნაციონალური აღზრდის შესახებ

ბასილაძე ნოდარ

საქართველოს საპატრიარქოს წმ. ტბელ აბუსერისძის
სახელობის სასწავლო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/tuw.2022.23>

აბსტრაქტი. ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უჭირავს პატრიოტულ-ინტერნაციონალური აღზრდის პრობლემებს. ამ საკითხზე იგი ყურადღებას ამახვილებს როგორც თავის რომანებში, ისე მოთხრობებსა და სტატიებში. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირევა მისი რომანები: „მე ვხედავ მზეს“, „ნუ გეშინია, დედა!“, „თეთრი ბაირაღები“; მოთხრობები: „ჰელლადოს“, „ბოშები“, „ასტვან! ინჩუ ჰამარ!“ და სხვები. დიდი მწერლისათვის „სამშობლო ყველაფერი ისაა, ურომლისოდაც სიცოცხლე არ შეგიძლია“.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, სამშობლო, პატრიოტიზმი, ინტერნაციონალიზმი, აღზრდა.

ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უჭირავს სამშობლოს სიყვარულის უპირველეს და უწმინდეს გრძნობას. ერთ-ერთ თავის წერილში, როცა საბავშვო ლიტერატურის დანიშნულებაზე ლაპარაკობს, იგი სვამს კითხვას: „რა გრძნობებს უნდა ვზრდიდეთ ბავშვებში ჩვენ, მათთვის მომუშავე მწერლები?“ პირველ ყოვლისა – პატრიოტიზმს, სამშობლოსადმი სიყვარულის გრძნობას, სხვა დანარჩენზე კი ასე ვიტყვოდი: ყველა იმ თვისებას, რაც საზოგადოდ ყოველ წესიერ კაცს უნდა ახასიათებდეს“ (დუმბაძე, 1984: 197-198).

ნ. დუმბაძის მხატვრულ ნაწარმოებებში მოქმედება ხდება, ძირითადად, დიდი სამამულო ომის ქარცეცხლიან წლებში, რომლის დროსაც კიდევ ერთხელ გამოიცადა და გამოიწრთო სამშობლოსადმი საუკუნეთა მანძილზე გამოტარებული სიყვარული და ქართველი კაცის ეროვნული სიამაყე. ფრონტიდან დაშორებულ შორეულ გურულ სოფელშიც ძალუმად გაისმის დიდი ომის სამკვდრო-სასიცოცხლო ჭიდილის გამოძახილი, ყველგან იგრძნობა პატრიოტული შემართება და მტერზე გამარჯვების ღრმა რწმენა.

წერილში „სამშობლო“ ნოდარ დუმბაძე ქუჩაში გამვლელებს ეკითხება, რა არის სამშობლო, მაგრამ სწორ პასუხს ვერაფერს იძლევა.

„ _ იქნებ შენ მაინც მითხრა, რა არის სამშობლო, _ ვეკითხები ჩემს მარადიულ ბებიას, _

წერს იგი.

_ მაგი რომ ვიცოდე, მაშინ რა მიჭირს, ნენა... სამშობლო ალბათ სიცოცხლეა და ამიტომ მიდის ყველა კაცი ამ ქვეყნიდან სიცოცხლით გაუმადლარნი, _ მიპასუხებს იგი“ (დუმბაძე, 1984: 167).

თავად მწერლის აზრით, „...სამშობლო დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანი“ არის, დემეტრე მეფის „შენ ხარ ვენახია“, პაატა სააკაძეა, ქეთევანის დამანთული მკერდი, თამარის გვირგვინი და „ვეფხისტყაოსანია“...

იქნებ ვაზია სამშობლო? აბა, დააკვირდით, თუ დაბლარია, დაჩოქილმა უნდა დაკრიფო, თუ მაღლარია _ ცაში ხელაპყრობილმა. ორთავე საოცრად ჰგავს ლოცვას, ლოცვა კი არაფერს ისე არ უხდება, როგორც სამშობლოს...

კიდევ რა? _ სოფელი, სადაც ცოლს ვერ შეირთავ, რადგან ყველა გოგო შენი დობილია და საპატარძლოს საპოვნელად იძულებული ხარ,

სხვა სოფელში წახვიდე“... (დუმბაძე, 1984: 165-167).

ემებს დასმულ კითხვაზე სწორ პასუხს ავტორი და ბოლოს იმ დასკვნამდე მიდის, რომ „სამშობლო ყველაფერი ისაა, ურომლისოდაც სიცოცხლე არ შეგიძლია“.

თავის სამშობლოს, საქართველოს, ნოდარ დუმბაძე ადარებს ლამაზ, ჯიშთან ბედაურს, რომელიც ასევე ლამაზ მდელოზე, გამოსაჩენ ადგილას არის მიბმული და ყველას სურს ზედ შეაჯდეს, ლაგამი ამოსდოს და თავის ნებაზე ატაროს, მაგრამ, მაღლობა ღმერთს, აღნიშნავს მწერალი, იგი ისე ფეთიანია, რომ ყველას არ იჯენს. თუ ვინმე ღირსეულს შეიჯენს და ეს უკანასკნელი დაკარგავს ზომიერების გრძნობას, იგი მას გადმოაგდებს და ძირს დაანარცხებს. ავტორის თქმით, ასეთები ბევრი გვინახავს. მწერალი ნატრობს _ იყოს ისეთი ქვეყნის შვილი, რომლის დაპყრობის სურვილი არავის ექნება, ხოლო მის ქვეყანას _ დამოუკიდებლობის პრეტენზია.

დიდი მწერალი ევედრება მშობელ ქვეყანას _ ფეხზე დააყენოს, მუხლი გაუმაგროს და მის „კურთხეულ მიწაზე“ ატაროს. „განა არ იცი, შენი დარდი, ჩემი დარდია, _ მიმართავს იგი მშობელ ქვეყანას, _ შენი ავდარი, ჩემი ავდარია, შენი სიმრავლე, ჩემი სიმრავლეა, შენი სავსე ბეღელი, ჩემი სავსე ბეღელია, შენი უკვდავება კი, ჩემი უკვდავებაა. ასე რომ, შენი მოზიარე ვარ ყველაფერში... მე და შენ ერთი სხეული ვართ, ჩემო მამულო, უფრო სწორად, მე ერთი პატარა უჯრედი ვარ შენი ჯანსაღი სხეულისა“... (დუმბაძე, 1998: 25-26).

ნოდარ დუმბაძის აზრით, სამშობლოს სიყვარულს კაცი ყველაზე მეტად მაშინ იგრძნობს, როცა იგი სხვა ქვეყანაში მოხვდება. „ვიღაც-ვიღაცებს დღეს სამარცხვინოდ მიაჩნიათ, _ აღნიშნავს იგი, _ როდესაც მოგზაური წერს _ მოგზაურობის პირველსავე თუ მეორე დღეს პარიზში თბილისი გამახსნდა და ტირილი მომინდაო, მაგრამ ფაქტს ვერსად ვერ გაექცევი: რაც არ უნდა იხტუნო, სამშობლო მაინც სამშობლოა და ისეთ ადგილას „გაგეჩხირება“ ხოლმე ბურთივით ყელში, სულ რომ არ ელი“ (დუმბაძე, 1984: 8).

ამავე აზრისაა დიდი უკრაინელი პედაგოგი ვასილ სუხომლინსკი. თავის ვაჟიშვილს იგი წერს: „საზღვარგარეთ პირველად როდი ვარ. დღემდე რამდენიმე ქვეყანაში ვყოფილვარ, მაგრამ ყოველთვის, როცა ბედი მშობლიური მიწიდან შორს გადამისვრის, ჩემში ახალი ძალით იფეთქებს სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა“ (სუხომლინსკი, 1996: 50).

ნოდარ დუმბაძეს მიაჩნია, რომ „სამშობლოს სიყვარული გენების საშუალებით გადაეცემა შთამომავლობას“ (ნ. დუმბაძე, 1989: 307). ეს აზრი შეიძლება მთლად ზუსტი არ იყოს, მაგრამ ქართველი კაცისთვის სამშობლო რომ რაღაც განსაკუთრებულია, ამაში ეჭვის შეტანა შეუძლებელია. ეს მან არაერთხელ დაამტკიცა ურიცხვი მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ამიტომ წერს ჯარისკაცი (მესაზღვრე) შერბინა დედას („ნუ გეშინია, დედა!“):

„ქართველები თუ დედას იფიცებენ, ხატზე დაფიცებას უდრის. კიდევ მეტს, თავისი ქვეყანა სიგიჟემდე უყვართ, საქართველოს სადღეგრძელოს რომ ამბობენ, ხანდახან ტირიან კიდეც. სამოთხესავით ქვეყანაა, დედი, საქართველო, სამოთხესავით“ (დუმბაძე, 1989: 212). მაგრამ ნოდარ დუმბაძის აზრით, „სამშობლოს ენის ტლიკინი არ უყვარს, სამშობლოს საქმე უყვარს“. ამიტომ მისი სიყვარული თითოეულმა ჩვენგანმა უნდა გამოხატოს არა ლიტონი სიტყვებით, არამედ, უწინარეს ყოვლისა, საქმით, საქმით და მხოლოდ საქმით. ნამდვილი პარტიოტი მხოლოდ ის არის, ვინც ყამირს ტებს, ნეგებს ახარებს, ფოლადს ადნობს, ხნავს და თესავს, ქმნის მატერიალურ და სულიერ დოვლათს. სწორედ ეს აქვს მხედველობაში კოლემურნეობის თავმჯდომარეს გერვასი ფაცაცისა („მარადისობის კანონი“), როცა ბაჩანა რამიშვილს ეუბნება: „ – ქვეყნის სიყვარულს საყველპუროდ და საარშიყოდ ნუ გაიხდით, სამშობლო როსკიპი ქალი არაა, მთვრალს რომ მოგენატრება და მაშინ გაიხსენებ, სამშობლო ტადარია სალოცავი. მუხლზე დაჩოქილი უნდა იდგე მის საკურთხეველთან, ცალი ხელით პირჯვარს უნდა იწერდე, მეორეთი კი ხმაღს იქნედე, ეშმაკმა რომ არ დაეპატრონოს“... (დუმბაძე, 1988: 504). ქვეყანას კი ეშმაკი მაშინ ეპატრონება, როცა მას პატრონი არა ჰყავს, ქვეყნის პატრონი კი ახალგაზრდობაა, რომელმაც ესთაფეტა უფროსი თაობისგან უნდა მიიღოს და ეს ქვეყანა ახალ სიმაღლეზე აიყვანოს.

სამშობლოს სიყვარულს ნოდარ დუმბაძე მჭიდროდ უკავშირებს ხალხთა შორის მეგობრობის ნათელ გრძნობას. მას, როგორც ჭეშმარიტ ქართველს, პატრიოტიზმი და ინტერნაციონალიზმი ორგანულ კავშირში აქვს გააზრებული, მათი დიალექტიკური ერთიანობის გარეშე მას ეს პროცესები ვერ წარმოუდგენია. „თქვენ იცით, მეგობრებო, – წერს იგი, – ქართველი მწერლები როგორი ინტერნაციონალისტებიცა ვართ და ამიტომ გთხოვთ, როდესაც „საქართველოს“ ვამბობთ, ამ სიტყვაში საქართველოში მცხოვრები ყველა – რუსი, სომეხი, აზერბაიჯანელი, თათარი, ებრაელი და ქურთი იგულისხმობთ“ (დუმბაძე, 1984: 224).

ნოდარ დუმბაძემ მოგვცა ინტერნაციონალიზმის თავისებური გაგება. „მე ვიცი, ინტერნაციონალიზმია, ის, რომ ქართველები ბამზე ნია-გრუზინსკაიას აშენებენ, ინტერნაციონალიზმია ისიც, რომ ათასობით ქართველი სტუდენტი შრომით სემესტრს მოძმე რესპუბლიკებში ატარებს. ინტერნაციონალიზმია ისიც, რომ თბილისში ასი ეროვნების ხალხი ცხოვრობს. მაგრამ მე ინტერნაციონალიზმი ცოტა სხვაგვარად მესმის. ხანდახან უნდა დაგავიწყდეს, რომ ეს კაცი ქურთია, სომეხია, აზერბაიჯანელია, ებრაელია, რუსია, აფხაზია, ოსი თუ მესოპოტამიელი, – წერს იგი, – ისე უნდა დაგავიწყდეს, როგორც სოსოია მამალაძეს დაგავიწყდა ხატის სიბრმავე და შარვლის გახდის დროს უთხრა: გოგოვ, იქით გაიხედო. მთავარია შინაგანად გახსოვდეს, რომ შენ კი ხარ ქართველი, მაგრამ ის მეორე კაცი ძმაა შენი, არანაკლებ ამყოფს საკუთარი ეროვნებით და ადვილი შესაძლებელია, შენზე მეტი ღირსებაც ჰქონდეს. ასე მესმის მე ინტერნაციონალიზმი“ (ბასილაძე, 2003: 41).

წერილში „გული“ ნოდარ დუმბაძე დიდი სითბოთი და სიყვარულით ლაპარაკობს სხვადასხვა ეროვნების ადამიანებზე, რომლებმაც არ დაზოგეს დრო და საკუთარი გულის სითბო უჩვენეს მას. „მკვდარი მიმიტანეს სოხუმის მეორე საავადმყოფოში, – წერს იგი, – თვალს ვახელი: ებრაელი, ბერძენი, სომეხი, რუსი აფხაზი, ქართველი – ყველა ერთად მადგას თავზე. არ მეგონა სიკვდილი თუ ასეთი ინტერნაციონალისტი იყო“ (დუმბაძე, 1984: 131).

ამ სულისკვეთებითაა გაჟღენთილი ნოდარ დუმბაძის თითქმის ყველა ნაწარმოები, მაგრამ ამ მხრივ მაინც ყველაზე მეტად გამოირჩევა მისი რომანები: „მე ვხედავ მზეს“, „ნუ გეშინია, დედა!“, „თეთრი ბაირალები“; მოთხრობები: „პელლადოს“, „ბოშები“, „ასტვანწი ინჩუ ჰამარ!“ და სხვები. გავიხსენოთ, როგორი მტკიცე მეგობრობა აკავშირებთ ავთო ჯაყელსა და

ქურთ ბიჭს აბოს („ნუ გეშინია, დედა!“), ანდა, როგორ შეეზინ და „დაჭამეს“ ერთმანეთი ქართველობისთვის ებრაელმა, უკრაინელმა და სომეხმა („თეთრი ბაირალები“).

ინტერნაციონალური აღზრდის საქმეში, ჩვენი აზრით, მწერალმა ყველაზე ღირებული სიტყვა მაინც რომანში „მე ვხედავ მზეს“ თქვა. რომანის არქიტექტონიკაში ამ მხრივ უაღრესად დიდ როლს ასრულებს დაჭრილი რუსი ჯარისკაცის – ანატოლი რომანოვის სახე და გურული გლეხების თავგამოდებული ზრუნვა მისი გამოჯანმრთელებისათვის. გავიხსენოთ როგორ ებრძოდა ანატოლი სიკვდილს და როგორ კვებავდნენ მას ხატია და სოსოია თხის რძით.

არც ანატოლი დარჩენილა მათ წინაშე ვალში. მან ლუკაია ფოცხიშვილსა და მის მეუღლეს ვარვარას მათი შვილის – კუკურას სამგლოვიარო განცხადება ჩამოაღებინა და დააწვევინა იმ მოტივით, რომ იგიც შეიძლება ცოცხალი და საღსალამათი იყოს, როგორც თვითონ არის. „_ ხომ შეიძლება ისიც ჩემსავით იყოს სადმე? ხომ შეიძლება, თქვი... ეეე, არ გყვარებია შვილი! _ თქვა ანატოლიმ და ხელი ჩაიქნია“ (დუმბაძე, 1988: 30).

ამ სიტყვებით ანატოლიმ თითქოს შვილი გაუცოცხლა ლუკაია ფოცხიშვილს და ამ უკანასკნელმა ხელის კანკალით ჩამოხსნა სამგლოვიარო აბრა და დაწვა. შემდეგ მას თანასოფლელებმაც მიბაძეს. „ვინ იცის, იქნებ ცოცხალია, იქნებ შეცდნენ დეპეშის გამომგზავნი?“ –

ფიქრობდა ყველა და ასე ფიქრობს დღესაც.

ამავე თემაზეა დაწერილი მოთხრობა „ჰელლადოს“. ადამიანის

სიყვარულთან ერთად, მასში ყურადღებაა გამახვილებული ასევე ქართული მიწის სიყვარულზე. ბერძენი ბიჭი იანგული ვერ ეგუება იმ აზრს, რომ მან საქართველო უნდა მიატოვოს სამუდამოდ. არადა, ოჯახი სამშობლოში, საბერძნეთში ბრუნდება, მაგრამ იანგულის სამშობლო საქართველოა, სადაც ის დაიბადა და გაიზარდა. საქართველოსთან განუყრელობის აზრმა დაღუპა იანგული. ბერძნების ხომალდების წასვლიდან მესამე დღეს მისი გვამი გამორიყა ზღვამ. როგორც ჩანს, იანგულიმ საქართველოში დარჩენა გადაწყვიტა, გემიდან გადმოხტა და სცადა, ცურვით გამოეღწია სანაპირომდე, მაგრამ სურვილი ვერ აისრულა.

ნოდარ დუმბაძე ინტერნაციონალიზმზე ყურადღებას ამახვილებს არა მარტო მხატვრულ ნაწარმოებებში, არამედ ასევე თავის მრავალრიცხოვან წერილებსა და გამოსვლებში. თბილისში „დედაენის“ ძეგლის გახსნის დროს წარმოთქმულ სიტყვაში იგი მოსწავლეებს ასე არიგებს: „...ზავშეებო, არავინ არ დაგიჯერებთ ამ ფიცს და სიყვარულს, თუ ერთნაირი მოკრძალებით, სათნოებითა და სიყვარულით არ მოეპყარით სხვა ერებსა და სხვათა ენებს, რადგან მზის ქვეშ არ არსებობს ხალხი და ენა, რომელიც ღირსი არ იყოს სხვათაგან მოკრძალებისა და პატივისცემისა“ (დუმბაძე, 1984: 227).

როცა აფხაზთა და ქართველთა მრავალსაუკუნოვან მეგობრობაზე ლაპარაკობს, ნ. დუმბაძე წერს: „მე სულ მუდამ მახსოვს აკაკი წერეთლის, კონსტანტინე გამსახურდიას, ლეო ქიჩელისა და სხვათა შემდეგ კაცი როგორი სიფრთხილით უნდა შეეხოს აფხაზთა გულის სიმებს. ეს ჩემს აფხაზ ძმებსაც უნდა ახსოვდეთ, ქართველთა გულის სიმებს რომ შეეხებიან ხოლმე“ (დუმბაძე, 1984: 133). ამიტომაც ამბობს მწერალი რომანში „მარადისობის კანონი“, რომ „გულს მოფერება და სულის შებერვა უნდა, ცეცხლზე შემდგარ რძესავითო“ (დუმბაძე, 1989: 465).

ნოდარ დუმბაძის ეს შეგონება რომ გაეთვალისწინებინათ როგორც აფხაზებს, ისე ქართველებს, ალბათ არ მოხდებოდა ყოვლად უაზრო, ის ძმათამკვლელი სისხლისღვრა, რამაც მთელი მსოფლიო შეძრა.

ყოველივე ზემოთქმულთან ერთად, როგორც განათლების რეფორმის სახელმწიფო პროგრამა გვასწავლის, ისიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ „საქართველოს რესპუბლიკაში ქართველებთან ერთად საქართველოს ჭეშმარიტ მოქალაქეებად უნდა იზრდებოდნენ აქ მცხოვრები სხვა ეროვნების ახალგაზრდებიც“ (განათლების რეფორმის სახელმწიფო პროგრამა და მისი რეალიზაციის გეგმა, 1995: 13). ისინი პატივს უნდა სცემდნენ ქართულ ზნე-ჩვეულებებს, ადათ-წესებს, ქართველი ხალხის ენას, მის კულტურასა და ისტორიას. სკოლის ეროვნულობა ამ მიმართულებით მუშაობასაც გულისხმობს.

ლიტერატურა:

1. ნ. ბასილაძე, ნოდარ დუმბაძის პედაგოგიკური შეხედულებანი, ბათუმი, 2003.
2. განათლების რეფორმის სახელმწიფო პროგრამა და მისი რეალიზაციის გეგმა, თბ., 1995.
3. ნ. დუმბაძე, თხზულებანი ოთხ წიგნად, წიგნი პირველი, თბ., 1988.
4. ნ. დუმბაძე, თხზულებანი ოთხ წიგნად, წიგნი მეორე, თბ., 1989.
5. ნ. დუმბაძე, უბის წიგნაკი (კრებული), შემდგენელი ჯაბა ასათიანი, თბ., 1998.
6. ნ. დუმბაძე, შთაბეჭდილებები, წერილები, გამოსვლები, თბ., 1984.
7. ვ. სუხომლინსკი, წერილები ვაჟიშვილს, ბათუმი, 1996.

Нодар Думбадзе о патриотическом и интернациональном воспитании

Нодар Базиладзе
Проф. учебного университета имени св.Тбел Абусеридзе
Грузинской епархии

Резюме

В творчестве Н. Думбадзе большое место занимают проблемы патриотического и интернационального воспитания. Эти проблемы он рассматривает как в своих романах, так и в рассказах. В этом отношении особенно выделяются его романы: «Я выжу солнце», «Не бойся, мама», «Белые флажки», рассказы: «Hellados»?, «Цыганы», «Аствац! инчу гамар» и другие. Для выдающегося писателя «родина - это все, без чего жить не можешь»

Грузия, родина, патриотизм, интернационализм, воспитание.

Nodar Dumbadze about patriotic-international Upbringing

Basiladze Noda r
St. Tbel Abuseridze
University of the Patriarchate of Georgia

Abstract

Nodar Dumbadze's works have a great deal of patriotic-international education problems. He draws attention to this issue in his novels, stories and articles. In this respect, especially his novels: "I see the sun", "Do not be afraid mother," "white flags"; Stories: "Helados", "Roma", "Stop"! Inchu Hamar! "And others. For a great writer, "Motherland is all you can't live without."

Keywords:Georgia, Homeland, Patriotism, Internationalism, Upbringing.